

Úvod do výuky češtiny jako druhého/cizího jazyka

Linda Doleží

Terminologie

- **Multikulturalismus** – přirozený stav společnosti, ve které panuje diverzita (jazyková, náboženská, etnická apod.), zdůrazněna je komparativní dimenze a koexistence
- **Plurikulturalismus** – integrace aspektů různých kultur jedinci (mingling), tradiční koncept homogenity mizí, vznikají vícevrstevnaté identity, jasně ohraničené kategorie nefungují
- **Interkulturalismus** – aktivní dimenze diverzity, interakce jedinců, skupin a komunit, kulturní dynamismus

Mezikulturní komunikace

Subjekty mezikulturní komunikace vstupují do komunikačního procesu s odlišnými, kulturou determinovanými kognitivními a emocionálními strukturami, odlišnými způsoby vnímání a hodnocení skutečnosti.

Lehmannová (1999, str. 24) in Průcha (2001, str. 179)

Vliv kultury

- Kultura ovlivňuje aktivitu mozku v průběhu mentalizace, vnímání druhých osob, empatie i emocí.
- Vliv skupiny a kulturního okruhu, v němž skupina žije, ovlivňuje sociální poznávání snad ve všech doménách.

(Koukolík, 2016, str. 237–238)

Myšlení

- Kultura ovlivňuje myšlení samozřejmě v tom smyslu, že lidé mají různé názory a odlišnou zkušenost, proto má jejich myšlení jiný obsah.
- Příslušníci přírodních národů myslí méně kriticky, méně spoléhají na logiku, více na intuici, více se cítí součástí poznávané skutečnosti.
- Jung cituje indiánského náčelníka, s nímž důvěrně hovořil: *Běloši pořád něco chtějí, jsou neustále neklidní a ustavičně v činnosti. Nevíme, co chtějí. Nechápeme je. Myslíme, že jsou šílení. Zeptal jsem se ho, proč myslí, že běloši jsou všichni šílení. Odpověděl: Říkají, že myslí hlavou. – Ale přirozeně. A čím myslíš ty? Zeptal jsem se ho udiven. My myslíme zde, řekl a ukázal na své srdce.*

(Říčan, 2009, str. 101)

Jazyk

- Teorie jazykového relativismu - hypotéza Sapira a Whorfa
- Mateřský jazyk zásadně ovlivňuje naše chápání světa.
- Kolik jazyků máme, tolik světů existuje.
- Člověk, jehož mateřským jazykem je čeština, bude mít jiné kulturní zázemí a jinou představu o vnějším světě než např. příslušník indiánského kmene, a to právě díky mateřskému jazyku, který umožňuje chápat svět specifickým a neopakovatelným způsobem.
- Jazyky jsou odrazem různých prostředí.

(Černý, 1996, str. 403-405)

Interkulturní psychologie – interkulturní specifika myšlení a inteligence

- Příklady inteligentního chování neměřitelného západními testy inteligence (Čeněk et al., 2016, str. 164-165)

moucha-slepice-vrabec

kmen Kpelle, Nigérie vs. my

matematika

děti ulice, Brazílie

paraziti

Vesnice Usenge, Keňa

Buchtel, Norenzyayan (2008)

- Kultura ovlivňuje to, jak přemýšlíme o světě
- Intuice vs. logika
- Západní společnost vs. Asie (Japonsko, Korea, Čína)
- Západní společnost preferuje pravidla (analytický přístup), asijská společnost preferuje intuici (asociace, holistický přístup)
- 2 studie – studie 1: co se ve společnosti obvykle dělá (deskriptivní norma) / studie 2: jak toto chování ve společnosti hodnotíme (injuktivní norma)

Studie 1 – Logika vs. intuice

- 76 studentů USA, 58 studentů Korea

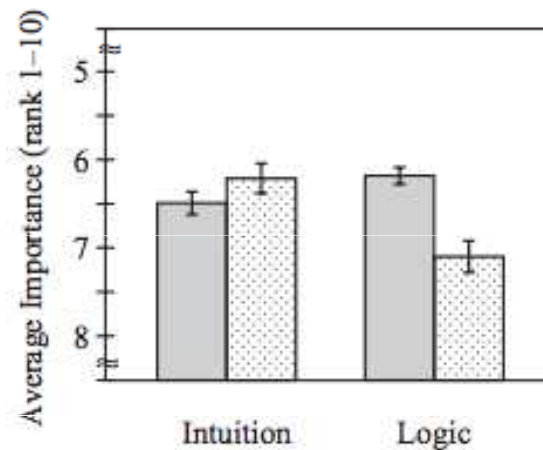

Figure 1 What traits are important for success? (Study 1.) Importance rank of 'intuitive' and 'logical' by culture. Error bars = SEM. □, American; ▨, Korean.

Studie 2 – Bylo to rozumné?

- 80 studentů Kanada: 47 samo sebe označilo za evropské Kanadány, 33 samo sebe označilo za Kanadány východoasijského původu

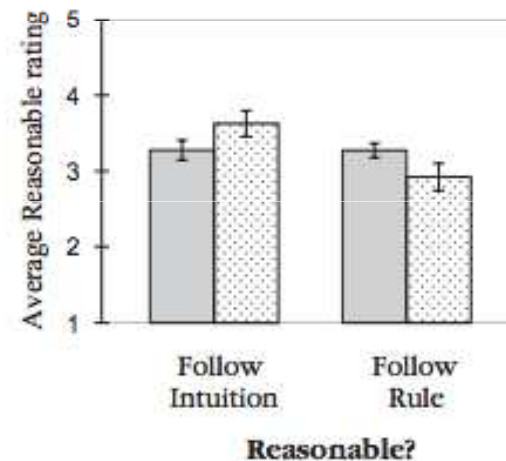

Figure 2 Reasonable scale ratings (Study 2). Ratings of the actor on an eight-item Reasonable scale, by participants' culture and actor's choice (to follow intuition vs to follow a rule). Error bars = SEM. □, Euro Canadian; ▨, East Asian Canadian.

Typy úkolů

- Kulturní-férovost

(Doleží, Vyšínová, Nikolai, 2015)

Školní prostředí

- Role učitele
- Role rodičů
- Morální hodnoty

ETNODIFERENCUJÍCÍ ZNAKY (PRŮCHA, 2001)

Styly rodinné výchovy

- Rozdíly ve školní edukaci
- Rozdíly v komunikaci

- RŮZNÉ KULTURNÍ VZORCE

VÝCHOVA V PŘEDŠKOLNÍM VĚKU

- Očekávání a požadavky (rodiče x škola)
- Míra odpovědnosti za výchovu dětí (rodiče x škola)
- Rodiče – základní dovednosti kognitivního charakteru (jméno, adresa, písmena, čísla...) a základní komunikační dovednosti (výslovnost, naslouchání, popis zkušeností apod.)

Kategorie vzdělávání

- Učit děti dovednostem školního typu
- Učit děti komunikačním dovednostem
- Učit děti sociální kooperaci a toleranci
- Učit děti samostatnému chování
- Učit děti dovednostem sebehodnocení

Důležitost přikládána ze strany rodičů

<i>vysoká</i>	<i>střední</i>	<i>nizká</i>
Hongkong	Belgie	Finsko
Hongkong Belgie	Finsko	–
Finsko Belgie	Hongkong	–
Finsko	Belgie Hongkong	–
–	Finsko Belgie	Hongkong

ISPA (1994) IN PRŮCHA (2001, STR. 169)

- Komparace výchovných ideí a praxe ruských a amerických matek a učitelek MŠ
- ??? Vychovávají děti k poslušnosti, zachování norem konformity, tradiční orientace výchovy, důraz na vztahy s vrstevníky
- ??? Považují za důležitou výchovu k individuálnímu rozvoji dětí, k posilování jejich zvědavosti, k jejich nezávislému chování
- Kolektivismus vs. individualismus

RODINNÉ VZORCE / KULTURNĚ PÁROVÉ HODNOTY

Postoje Švédů (Š) a Indů (I)

Kterou kvalitu chování považujete za nejdůležitější u dětí?

	Š	I		Š	I
Být harmonický	98 %	26 %	Být disciplinovaný	2 %	74 %
Být skromný	2 %	47 %	Být otevřený	2 %	53 %
Být spontánní	76 %	37 %	Být zdvořilý	24 %	63 %
Být schopný řešit konflikty	95 %	33 %	Umět se přizpůsobit	5 %	67 %
Být dobrým občanem	7 %	71 %	Být nezávislý	93 %	19 %
Být kooperativní	84 %	69 %	Být loyální	16 %	31 %

Kterou kvalitu chování považujete za nejhorší u dětí?

	<i>Š</i>	<i>I</i>		<i>Š</i>	<i>I</i>
Být bezohledný	100 %	44 %	Nebýt přesný	0 %	56 %
Být netrpělivý	14 %	60 %	Být pasivní	86 %	40 %
Neposlouchat rodiče	7 %	45 %	Být průměrný	93 %	55 %
Mluvit vulgárně	30 %	81 %	Odporovat	70 %	19 %
Nestarat se o studium	7 %	49 %	Být sobecký	93 %	52 %
Odmítat jiné děti	93 %	20 %	Přátelit se s uličníky	7 %	80 %

INTERKULTURNÍ ROZDÍLY VE ŠKOLNÍ EDUKACI

- Plánovaný obsah a cíl vzdělávání
- Interakce mezi učiteli a žáky
- Postoje učitelů vůči žákům a jejich rodičům
- Orientace žáků a studentů na vzdělání jako životní hodnotu
- Klima
- Váha vzdělávacích výsledků
- Cizí jazyky (věk zavádění, časová dotace)
- Sebehodnocení

STIGLER, PARRY (1990) IN PRŮCHA (2001, STR. 173)

- Srovnání 3 zemí (USA, Japonsko, Čína- Tchaj-wan)
- 5500 dětí, 160 škol, 1.-5. ročník

- Rozdíly:
 - a) organizace vyučování
 - b) práce učitelů v hodinách
 - c) komunikační styl učitelů

- Frontální výuka (Japonsko, Tchaj-wan) x skupinová práce (USA)
- Chválení (2x častěji v USA), zaměření na pozitiva, a ne chyby, vyvolávání k tabuli v menší míře
- **Učení musí být zábava?**

INTERKULTURNÍ ROZDÍLY V KOMUNIKACI

- Lingvistická rozrůzněnost
- Rituály a konvence v sociálním styku
- Konotace (= doprovodné významy)

- Komunikační etiketa
- Pravidla neverbální komunikace (líbání, úsměvy, podávání rukou)
- Způsob oslovování (veřejná vs. intimní komunikace) (např. používání titulů)

- Kulturní šok

- Ethnophaulismy (= označení používaná příslušníky hostitelské země pro etnické skupiny imigrantů)

Kubíčková (2009)

- Náboženství – skupiny muslimů z Kazachstánu
- Nemalují živé bytosti
- Nezpívají
- Nepsou hudbu
- TV
- Odstranění čerta a Mikuláše z nástěnky 😊

Radostný et al. (2011)

- Interkulturní senzitivita
- Pocit nejistoty – neutíkat, využít
- Kultura školy
- Integrace jako obousměrný proces

- Odkazují na <http://www.czechkid.cz/si.html> -
užitečný zdroj informací

Punčochář, Bernátková (2011)

- Základem je informovanost
- Multikulturní aspekty se mohou projevovat průřezově při jakékoliv činnosti
- Orientace ve škole
- Vyučování (např. oční kontakt, oslovování)
- Přestávka
- Stravování (návyky, zvuky – Mongolsko a Japonsko)
- Prázdniny
- Chování na kulturních akcích
- Rodina a příbuzenské vztahy

Rodina

- Důležitější u muslimů a obyvatel Asie
- X
- U nás jiná tendence: škola přebírá roli rodiny ve výchově
- Jak moc zasahovat do výchovy dítěte?

www.czechkid.cz

- **Přednáška pedagogiky aneb o směřování pohledu**
Chodila jsem na přednášky pedagogiky. Jednou jsme měli přednášku o pedagogické komunikaci a pan docent říkal: Prosím vás, když mluvíte s někým, podívejte se do jeho očí. Tak jsem si říkala: No, to u nás vůbec neplatí, nebo platí úplně naopak. Mně také vyprávěla spolubydlící, že slyšela z rádia jednoho Korejce, který říkal, že u nich doma, když s někým mluví, prostě se nesmí dívat do jeho očí. Totiž v Asii se přímý pohled do očí druhého při komunikaci považuje za drzost, neslušnost a výraz odporu. Sama si neumím představit, jaký bych měla pocit, kdybych mluvila s nějakým žákem ve Vietnamu a on se mi přitom díval pořád do očí. Vietnamci se proto nedívají do očí druhého, ale někam jinam, např. dolů. Učitelé a pedagogičtí pracovníci, kteří pracují s vietnamskými dětmi, si toho určitě mohou všimnout u dětí samotných či u jejich rodičů. Děti často takový rozdíl vycítí a své chování upraví. Rodiče často již ne. Byla jsem mnohokrát svědkem situace, kdy Češi mluvili a Vietnamci uhýbali svými očima buď dolů či někam jinam. Češi to vnímali jako projev nerespektování, nepozornosti či neupřímnosti.

- **Když se nezeptáš, jsi outsider**
Když jsem byla poprvé s Janem (mým nastávajícím manželem) v Holandsku s jeho známými v hospodě, zažila jsem večer, který mě vlastně dost zaskočil. Oni se mě hrozně rychle začali vyptávat na všechno možné – kolik mi je, kde jsem studovala, co dělám, jestli chceme mít děti, jestli jsem s mým nastávajícím šťastná. Tolik otázek mě trochu zaskočilo – pořád se ptali a o sobě toho mnoho neřekli. Když večer skončil, jeli jsme s Janem na kole domů a já jsem byla pořád trochu nejistá. Měla jsem pocit, že jsem měla ještě něco udělat, ale nevěděla jsem přesně, co to bylo. Konečně mi to vysvětlil. V Holandsku je zkrátka zvykem se hodně ptát, protože otázkami na tělo člověk vyjadřuje zásadní zájem o druhou osobu. Když se neptá, tak to naopak vypadá, že je mu ten druhý ukradený. No a já se samozřejmě neptala, protože mi přišlo hrozně trapné vyptávat se na tak intimní věci, jako je štěstí v partnerském vztahu. Doufám, že si to moji noví známí nebudou vykládat jako nezájem.

- **Paní učitelka a žák aneb o jazyku**
Jeden můj spolužák, Jáno, byl velmi špatný v českém jazyku. Pořád něco kazil, vynechával předložky, když říkal „chleba máslem, jdu tam babičkou“, někdy je zase používal moc často, když říkal „bojím se jít s lesem“. Nejvíce se paní učitelka naštvála, když pořád říkal, že „namaloval takovýho hezkýho kuře“, nebo že „dal nakrmit malému selátkovi“. Paní učitelka si na něj postupem času zasedla, dávala mu pořád špatné známky, vlastně už na něj ani hezky nepromluvila. Tehdy jsem si myslel, že je hloupý, ale později jsem si přečetl, že v romštině není střední rod, že tam nejsou předložky „s“ a „se“. Vždyť jsem byl hlupák, vždyť Jánova rodina přijela ze Slovenska a mluvila jen romsky. Vždyť on se česky začal pořádně učit až v první třídě!

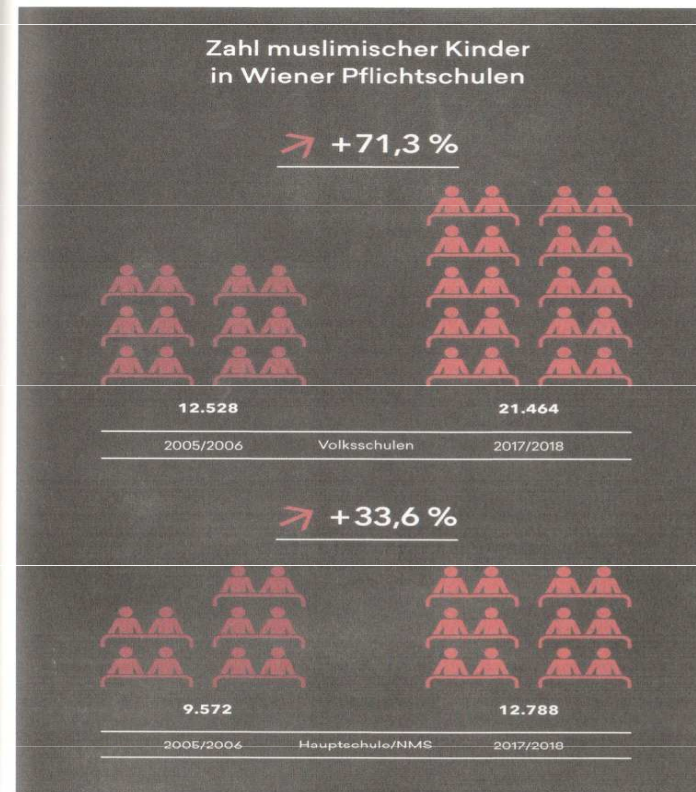
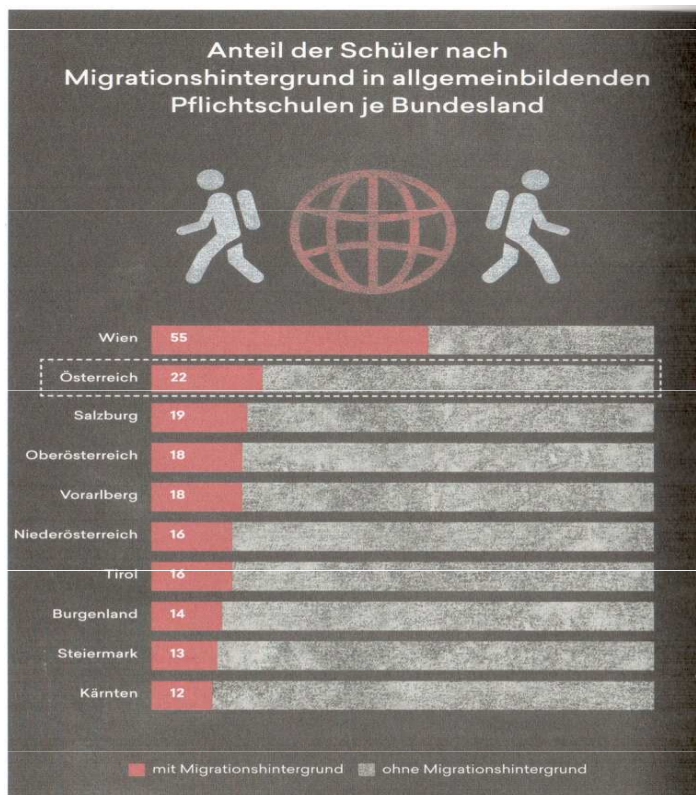
Susanne Wiesinger (2018)

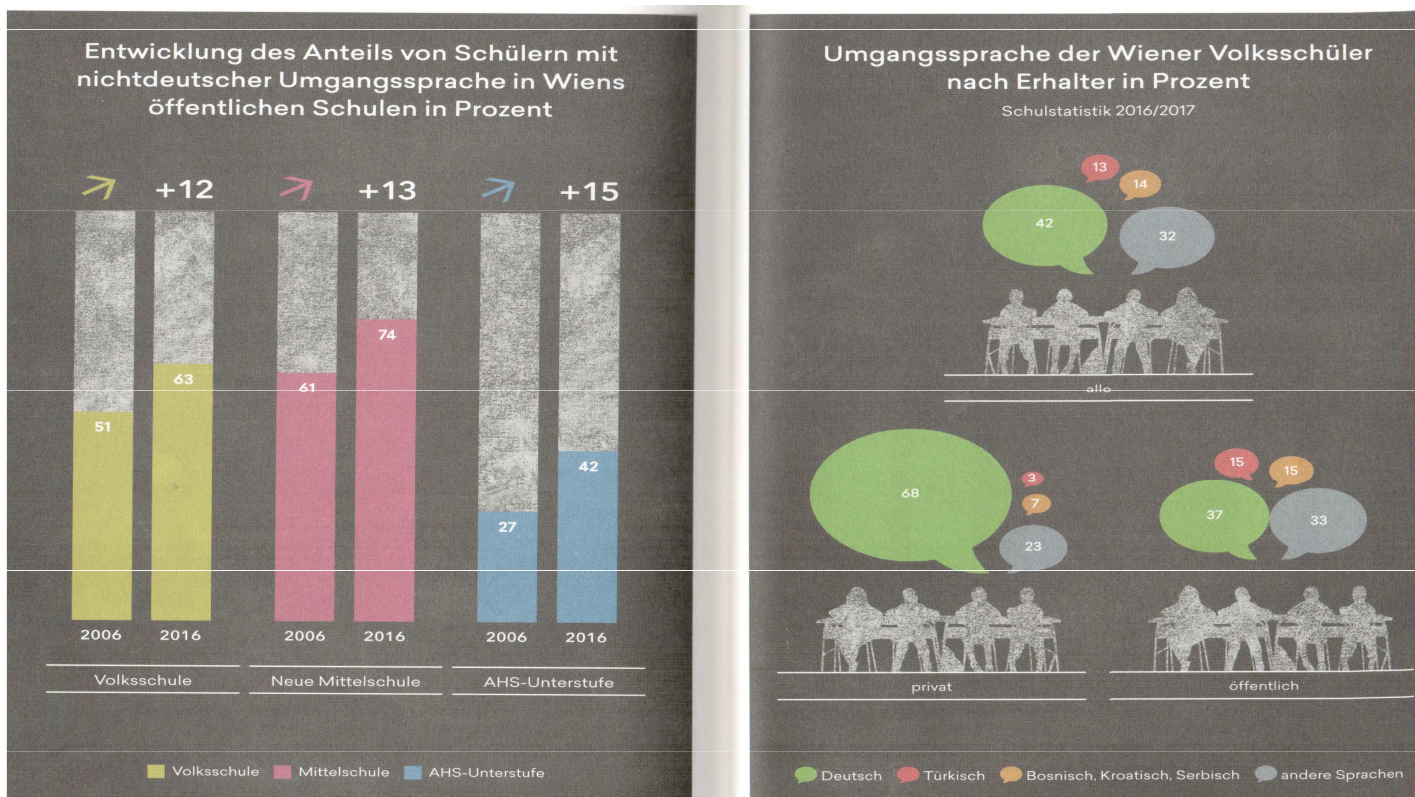
Hlavní dojmy

- Učitelé jsou pod velkým tlakem
- Další kvalifikace, semináře, školení apod. příliš nepomáhají a nevedou je dostatečně kvalifikovaní lektori
- Velkým problémem je nedostatečná znalost němčiny
- Řešením je:
 - a) zavedení povinného předmětu etika (Ethikunterricht)
 - b) důraz na výhody života v západním stylu a nezbytně nutné promíchání ve školách (str. 167, překlad L.D.)
- Reflexe v českých médiích: https://zpravy.idnes.cz/rakousko-skolstvi-islam-knihy-ucitelka-f0g-/zahranicni.aspx?c=A180912_184428_zahranicni_luka

Migrace a náboženství

Jazykové složení

Where are you from?

- <https://www.youtube.com/watch?v=XUO59Emi3eo>

10 prohřešků

- <https://www.youtube.com/watch?v=UTE0G9amZNk>

MULTIKULTURNÍ VZDĚLÁVÁNÍ

- Morální dilemata učitelů
- <https://www.varianty.cz/publikace/54-interkulturni-vzdelavani>
- <https://www.varianty.cz/metodicke-listy/93-multikulturni-scrable>
- https://www.varianty.cz/download/docs/118_nez-zac-neme-s-multikulturni-vy-chovou-od-skupinovy-ch-konceptu-k-osobnostni-mu-pr-i-stupu.pdf

Slovo (02/15)

- Občanské sdružení InBáze
- www.interkulturniprace.cz
- Slovník roku 2015 – Soubor slovníků pro interkulturní práci
- <http://slovník.interkulturniprace.cz/>
- <http://slovník.interkulturniprace.cz/slovník-ke-stazeni/>